

Motion till riksdagen 2008/09:Ju253

av **Carina Hägg (s)**

Våld mot kvinnor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barnhus och om att barn bör garanteras rättssäkerhet och egna juridiska ombud.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att involvera hela det civila samhället i kampen mot mäns våld mot kvinnor i nära relationer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att redovisa och följa upp fördelningen av anslag som berör det som handlingsplanen tar upp.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att våldsutsatta kvinnors ekonomiska trygghet bör säkras.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om analysen av de strukturella orsakerna till våld mot kvinnor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av programverksamhet för våldsamma män även utanför kriminalvården.²
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att snarast komma med förslag som gäller tillämpningen av besöksförbud, så att detta kan utgöra ett bättre skydd för våldsutsatta kvinnor och deras barn.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvinnor i grupper med särskilda förtecken.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om särskilda grupper och om att på ett tydligare sätt ta hänsyn till äldre kvinnors och minoriteters utsatta situation.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att nationella riktlinjer läggs fast för mödravården i arbetet mot våld mot kvinnor.²

Fel! Okänt namn på

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skyddet av personuppgifter för att stärka skyddet för hotade kvinnor och barn.³
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genomföra en kartläggning av antalet kvinnor som flyr utomlands och bakgrunden till att de flyr.³
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att åtgärder bör vidtas för särskilt utsatta grupper av kvinnor.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör inleda samtal med arbetsgivare och organisationer som Svenskt Näringsliv om frågor som rör våld mot kvinnor i arbetslivet.¹
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om migrerade och papperslösa kvinnors utsatthet.⁴
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regeringens ansvar för att följa upp Europarådets kampanj mot mäns våld mot kvinnor.⁵

¹ Yrkandena 4 och 14 hänvisade till AU.

Fel! Okänt namn på

² Yrkandena 6 och 10 hänvisade till SoU.

³ Yrkandena 11 och 12 hänvisade till SkU.

⁴ Yrkande 15 hänvisat till SfU.

⁵ Yrkande 16 hänvisat till UU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

Säg Nej till Våldet. Med stöd av Unifems goodwillambassadör Nicole Kidman sprids kännedom om kampanjen. Regeringar och parlamentariker, män och kvinnor över världen har skrivit under uppropet. Men vi bör bli fler, och fler i Sverige som tar ställning mot våldet. Jag ser det som viktigt att uppmuntra andra till att stödja kampanjen.

Ines Alberdi, Executive Director för Unifem, besökte Stockholm den 9–10 september i år. Ett besök i riksdagen ingick i hennes program. År 1996 inrättade FN:s generalförsamling FN:s fond för att avskaffa våld mot kvinnor. FN:s fond, The Trust Fund, förvaltas av Unifem och är den enda multilaterala beslutsfattande mekanism som stödjer lokala, nationella och regionala insatser för att bekämpa våldet. Sedan fonden inrättades 1997, har enligt Unifem Sverige mer än 19 miljoner US-dollar beviljats till 263 initiativ i 115 länder för att stoppa våld mot kvinnor. Vidare arbetar man för att höja medvetenheten om kvinnors mänskliga rättigheter och för att stödja initiativ och främja spridning av goda exempel. Tidigare under året besökte Gro Lindstad, Unifems Government Relations Manager, också riksdagens utrikesutskott. Under mötena på hög nivå med Unifem har den aktuella internationella kampanjen Say NO to Violence lyfts fram. En FN-reform med förslag till ny genusstruktur måste stärka jämställdhetsarbete inom FN och rymma en tydlig prioritering av insatser mot mäns våld mot kvinnor som motsvarar behovet.

Våld mot kvinnor definieras av FN som ”varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller sannolikt kommer att resultera i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller sådant lidande för kvinnan, innefattande hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet”. Kvinnor drabbas av våldet just för att de är kvinnor. Men folkrätten är tydlig vad gäller statens ansvar för att vidta alla erforderliga åtgärder. När våldet är allvarligt och av sådant slag som tortyrbegreppet i folkrätten implicerar är våldet att definiera som tortyr. FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor är från 1993. Socialdemokrater har länge haft våld mot kvinnor som en viktig politisk fråga, och Sverige har setts som ett föregångsland. En rad lagförstärkningar har antagits varav kvinnofridslagstiftningen tillhör de viktigaste stegen. Under året uppmärksammas på olika platser att kvinnofridslagstiftningen fyller tio år. Men trots ökad medvetenhet, större kunskap och lagstiftning har övergrepp mot kvinnor i hemmet inte upphört. Det visar att ansträngningar för att förbättra lagstiftningen måste fortgå, stöd och skydd för kvinnor fortsätta att utvecklas, kunskap och resurser öka och att attitydförändringar är en process där ännu mycket återstår. Ett viktigt arbete som måste få fortsätta att utvecklas. Alla statliga myndigheter ska i regleringsbrev ha inskrivet sitt ansvar för att motverka våld mot kvinnor. Kompetens och engagemang inom kvinnorörelsen och det civila samhället ska tas tillvara.

Avsaknad av analys

I årets regeringsförklaring används det svaga ordet ”bejaka” för att beskriva regeringens ambition för jämställdhet. Regeringen vägrar att beteckna sig som feminister. Man skyggar för ord som könsmaktsordning och patrikala strukturer. I handlingsplanen tar man ett individualistiskt perspektiv i skrivningarna om svenska heterosexuellas mäns våld mot kvinnor, och man kan svagt skönja ett kulturellt perspektiv när frågan om hedersrelaterat våld beskrivs, liksom när våld i samkönade relationer kommer på tal. Har regeringen med denna handlingsplan tagit avstånd från den forskning, både svensk och internationell, samt den erfarenhet som finns inom bl.a. kvinnojoursrörelsen, som bygger på den maktstruktur som finns i samhället som kallas för genusordning eller könsmaktsordning? Det är en analys som gör det möjligt för myndigheter och organisationer att arbeta konsekvent och med samma målsättning. Det blir tydligt att regeringen inte har någon samlad analys av vad som ligger bakom mäns våld mot kvinnor. Var är regeringens analys av hur vi ska komma till rätta med våldet? Regeringens handlingsplan saknar utblickar och konkreta redogörelser för hur man avser att framdeles driva frågan om mäns våld mot kvinnor i Norden, EU, Europarådet, OSSE och FN.

Män som slår

Oavsett vilket våld vi nu pratar om så utförs det oftast av män. 89 procent av dessa misshandelsbrott utövas av män. Detta samband är något vi måste få mer kunskap om och prata mer om. Maskulinitet och mansrollen kan förändras över tiden, och vad män kan vinna på ett jämställdare samhälle i form av ökad livskvalitet bör också lyftas fram. Manliga nätverk men även traditionellt manliga organisationer och strukturer har en roll i samhällsdebatten. Idrottsledaren, författaren och sångaren som aktivt arbetar mot våldet kan bli viktiga förebilder. Att män och kvinnor tar ställning mot våldet är välkommet, men de borde bli fler. Att bärande krafter i samhället liksom enskilda män och kvinnor tar ett ökat ansvar och aktivt bekämpar mäns våld mot kvinnor och i nära relationer är nödvändigt och bör stödjas. Kampen måste bedrivas långsiktigt, på många nivåer och av både män och kvinnor. Antalet anmälda misshandelsbrott, som är det vanligast förekommande anmälda våldsbrottet, fortsätter att öka. Under år 2006 anmäldes drygt 77 000 misshandelsbrott, vilket är en ökning med 6 procent jämfört med år 2005. Trenden för samtliga anmälda misshandelsbrott har varit uppåtgående under de senaste decennierna. Anmäld misshandel mot kvinnor ökade med 6 procent till närmare 25 500 brott och mot män med lika mycket, till drygt 42 700 brott. Under 2006 anmäldes totalt 1 350 misshandelsbrott mot barn i åldern 0–6 år. Det är en ökning med drygt 250 brott eller 23 procent jämfört med år 2005. Även misshandel mot barn i åldern 7–14 år ökade under år 2006. Totalt anmäldes 7 450 misshandelsbrott mot barn i denna åldersgrupp, vilket är en ökning med 4 procent jämfört med år 2005. Antalet anmälda misshandelsbrott mot såväl män, kvin-

Fel! Okänt namn på

nor som barn har, med ett par undantag, ökat kontinuerligt under de senaste decennierna (Brottsförebyggande rådet 2007).

Oklart om anslag

Under denna mandatperiod har regeringen anslagit totalt 800 miljoner kronor för satsningar för att komma till rätta med detta våld. Drygt 100 miljoner av dessa riktas till dem som utövar våldet. Det är en utveckling av programverksamhet inom kriminalvården för män som är dömda för sexualbrott eller våld mot kvinnor, och det är utvärdering av verksamheter knutna till socialtjänsten. Hur mycket som är nya satsningar är omöjligt att få svar på. Och svaren låter vänta på sig om hur regeringen avser att fördela medlen mellan myndigheter och organisationer. Samtidigt bör det tydliggöras att nu införda ordning för medelstilldelning till kvinnojourer snarast bör utvärderas. Ansökningsförfarandet har medfört missförstånd, som bör rättas till inför kommande år. Frågan återstår, får kvinnojourer ökade statliga medel under mandatperioden?

Vad är det som gör att regeringen tänker avsätta så mycket som 110 miljoner kronor till Kriminalvården för utveckling av programverksamhet som ännu inte är utvärderad när man samtidigt inte vill ge några pengar till det arbete som bedrivs av kriscentrum för män och socialtjänsten runtom i Sverige för att komma till rätta med mäns våld mot kvinnor? I alla fall inte innan dessa verksamheter har utvärderats? I fil.dr i sociologi Maria Erikssons rapport Mäns våldsutövande – barns upplevelser finns förslag om att bidra till utveckling av mer säkerhetsfokuserade modeller för arbete med män och att utveckla modeller för dokumentation, uppföljning och utvärdering som på sikt ska kunna implementeras i verksamheter utanför Kriminalvården och på detta sätt lägga grunden till data för interventionernas utveckling. Då det i nuläget finns ett stort behov av verksamheter utanför Kriminalvården är det förvånande att regeringen inte vill stödja denna utveckling samtidigt som man skapar utvärderingsinstrument enligt förslaget.

Europarådets kampanj

Europarådets kampanj mot kvinnovåld startade 2006 och pågick in på 2008. De europeiska parlamenten kom att sätta våld mot kvinnor högt på dagordningen, om än i varierande grad. Men ett unikt arbetssätt och gränsöverskridande arbete har genomförts. Kampanjen synliggjorde mäns våld mot kvinnor och brister i staternas ansvar. Kampanjen stimulerar samverkan och att goda exempel lyfts fram. Genom nya initiativ, spridning av goda exempel och bred samverkan kan fler ta sitt fulla ansvar för att medverka till erforderliga insatser för att våldet ska upphöra.

Sverige var ett av de länder som vid Europarådets toppmöte i Warszawa förband sig att bekämpa våld mot kvinnor. Dåvarande utrikesminister Laila Freivalds prioriterade och samverkade med parlamentariska delegationen för denna prioritering. Att riksdagen enligt kom att ställa sig bakom kampanjen

visade att det finns en medvetenhet om såväl problemets omfattning som om det ansvar lagstiftaren har. En majoritet av utskotten och många ledamöter gjorde viktiga insatser under kampanjen. Arbetet inkluderade samverkan med myndigheter och organisationer samt med regeringen. En nationell handlingsplan för att motverka mäns våld mot kvinnor beslutades av riksdagen under året. Nationella handlingsplaner var ett av målen för kampanjen. Redan i regeringsförklaringen 2006 kunde man läsa att handlingsplanen skulle utarbetas. Där kunde man också läsa att "utsatta kvinnors ekonomiska trygghet säkras". Detta har regeringen inte alls beaktat. Man kan i flera undersökningar ta del av att utsatta kvinnor i högre grad än andra kvinnor är arbetslösa och mer sjuka. När man sänker nivåer – som nu i försäkringssystemen – drabbas de utsatta kvinnorna och deras barn direkt – detta är helt oacceptabelt.

Sverige är ordförande för Europarådet under del av 2008. Därmed har Sveriges regering ett extra ansvar för att följa upp kampanjens goda exempel och peka ut vilka områden som ska prioriteras genom ytterligare insatser.

Amnestys arbete för att stoppa våldet har varit ett viktigt bidrag till kunskapsuppbyggnaden. Nordiska rådet ansvarade för kampanjens regionala uppgifter i samverkan med regionala parlamentariker. Nordiska rådets forskning kom att tas tillvara. Sveriges Kommuner och Landsting var viktiga aktörer och parter för samverkan, liksom landets länsstyrelser. Men potentialen för samarbete inom ramen för begreppet "vänorter" tas inte tillvara.

Våld i nära relationer omfattar våld mot kvinnor och våld i samkönade relationer. Våldet drabbar både unga och äldre kvinnor. Kvinnor med funktionsnedsättning med dubbel utsatthet, nationella minoriteter och ursprungsbe-folkning, migrerande kvinnor och papperslösa kvinnor med missbruk är ytterligare utsatta grupper. Grupper med särskilda förtecken måste få hjälp utifrån sina förutsättningar. Samhället måste i mötet med den enskilda kvinnan som misshandlas fysiskt eller psykiskt kunna möta just hennes behov.

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt brott mot de mänskliga rättigheterna och strider mot grundläggande demokratiska värden. Våld i nära relationer har sociala, ekonomiska och politiska konsekvenser.

Våldet är ett uttryck för att samhället inte är jämställt. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare. När kvinnor tar makten i t.ex. politik, företag, medier, inom idrotten och trossamfund förändras vårt samhälle. Att förändra samhällets strukturer är att förändra patriarkala könsroller. Vi behöver politiska verktyg för att fortsätta arbetet för ett jämställt och mer demokratiskt samhälle.

Kvinnor i regeringsdelegationer

År 2005 fyllde FN:s kvinnokommission 25 år. Ett brett urval av frivilligorganisationer och politiska företrädare ingick i regeringsdelegationen. Regeringsdelegationen år 2007 hade däremot en minimal medverkan. Ingen från riksdagen eller från politiska kvinnoorganisationer ingick i delegationen. Inte heller bjöds riksdagsledamöter med år 2008. Det är angeläget att riksdagsledamöter och representanter för politiska kvinnoorganisationer i fortsättningen

Fel! Okänt namn på

ingår i regeringsdelegationerna i detta sammanhang. Erfarenheterna av en sådan medverkan är positiva.

En regering bör ta vara på möjligheterna inom såväl nationella, europeiska som internationella besöksstrukturer för att utveckla och öka förutsättningarna att garantera kvinnors mänskliga rättigheter. Jag kan bara tolka regeringens agerande som att man tonar ner engagemanget och att Sverige inte längre ska betraktas som ett aktivt land med förutsättningar att vara en förebild.

Internationell jämförande statistik

Cedaw-kommittén har uppmanat den svenska regeringen att fortsätta samla in uppgifter om arten och omfattningen av våld mot kvinnor, i synnerhet inom familjen, liksom att fortsätta sitt arbete med att genomföra och förstärka den nuvarande politiken för att bekämpa våldet. Trots vikten av statistik saknas ofta internationell jämförande statistik. Bland annat skillnader i definitioner och att mörkertalet är stort försvårar jämförelserna mellan olika länder. Det är angeläget att regeringen tar initiativ till insatser för att förbättra statistiken. Europarådets kampanj har blottlagt bristen på statistik, jämförande statistik och olika lagar som grund för jämförande studier i Europa. Våldsbrotten kan äga rum i hemmet, på arbetsplatsen, på krogen, i skolan eller i det offentliga rummet. Men det egna hemmet är den farligaste platsen för kvinnan. De psykiska skadorna är omfattande men svårare att påvisa med dagens metoder. Inom riksdagens kampanj mot mäns våld mot kvinnor togs det fram en skrift med jämförande uppgifter om budgeterade medel i de nordiska och de baltiska länderna. Ett initiativ som kan utvecklas i samverkan mellan de berörda länderna.

En euro per invånare

Behovet av mer kunskap om de samhällsekonomiska konsekvenserna liksom de privata ekonomiska konsekvenserna för brottsoffren är påtagligt. Europarådet har i halvtidsrapporten för kampanjen angett 1 euro per invånare för arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Sverige har klarat det målet men det finns förväntningar på att Sverige ska sätta målet högre än 1 euro. Likaså finns förväntningar på att Sveriges finansminister och finansutskott ska ta upp frågan om ambitionsnivå i form av medel i europeiska och internationella sammanhang; våld mot kvinnor har ett mänskligt pris men också ett ekonomiskt för samhället. I en rapport från Socialstyrelsen för några år sedan beräknades det uppgå till 2,7–3,4 miljarder kronor per år. Kostnaderna inom socialtjänsten är betydande, pengar som i stället skulle kunna användas för förebyggande åtgärder.

Men det är svårt att beräkna de totala kostnaderna på det här området. Statistiken är mycket ofullständig. Bristerna i statistiken finns t.ex. inom sjukvård, socialtjänst och kriminalvård. Vad förlorar samhället i form av skatteintäkter som konsekvens av inkomstbortfall på grund av våldet?

Det är angeläget att statistiken förbättras. Vi behöver skapa klarhet om kostnaderna och koppla siffrorna till arbetet mot våldet. Behovet av mer kunskap om de samhällsekonomiska konsekvenserna liksom om de privata ekonomiska konsekvenserna för brottsoffren är påtagligt. Vi förutsätter att regeringen tar ett initiativ för att synliggöra kostnaderna för hela samhället.

Migrerande kvinnors arbetsvillkor i världen

Ett ökande antal människor ser migration som ett sätt att försörja sig och sin familj. En rapport från UNFPA visar att 79 procent av dem som lämnat Indonesien för att arbeta utomlands sedan år 2000 är kvinnor. 65 procent av dem som lämnat Filippinerna, världens största arbetskraftsexportör, var kvinnor. Nära en tiondel av landets befolkning är anställda utomlands och man beräknar att de sänder hem närmare 6 miljarder dollar per år. Med ökande antal barnflickor och kvinnor som jobbar i hushållsnära tjänster och låg andel fackligt anslutna kan problem befaras växa även i Sverige.

Men immigrantarbetarnas ställning är svag. Det rapporteras om övergrepp och usla arbetsförhållanden. Förnedrande villkor för kvinnor vid arbete i t.ex. privata hushåll förekommer även i Sverige, och antalet drabbade kan befaras öka. Migrerande kvinnor är utsatta och ses ofta som varor. De möts också ofta av negativa attityder efter hemkomsten.

Problemen för migrerande kvinnor måste ägnas ökad uppmärksamhet både i Sverige och i internationella sammanhang.

Ratificera konventionen om människohandel

Europarådets konvention mot människohandel är ett viktigt steg i kampen mot människohandel. Men Sverige har ännu inte uppfyllt sitt löfte att ratificera konventionen. Konventionen kommer att utgöra ett välkommet instrument i arbetet mot människohandel. Handel med kvinnor och barn för sexuella ändamål utgör en betydande andel av dagens slaveri. I varierande omfattning är Europas länder ursprungs-, transit- och destinationsländer. Sverige måste som enskilt land ratificera konventionen och vara pådrivande i bilaterala kontakter och inom EU. Jag beklagar att Sveriges ratificering inte genomfördes innan vi tillträder som ordförandeland nästa år.

Kvinnojourer

Kommunerna har ett ansvar för stöd till våldsutsatta kvinnor. Utlovade extra resurser till kvinnojourerna måste snarast anslås.

Kvinnojourerna möter idag kvinnor med ursprung från många länder, vilket skapar nya utmaningar men också ger goda kunskaper om den internationella situationen för kvinnor. Stödet för att säkra kvinnors mänskliga rättigheter kan stärkas inom biståndet. Det behövs ett stöd för uppbyggnad av

Fel! Okänt namn på

kvinnjourer inom ramen för biståndssamarbetet. Det är viktigt med en särskild kompetens på Sida för att organisera och utforma bistånd till kvinnjourer.

Hotade kvinnor nekas idag uppehållstillstånd utan att deras säkerhet kan garanteras i hemlandet. En viktig åtgärd är att tillsätta en tjänst som genderhandläggare på svenska ambassader.

Barn som våldsoffer

Barn som våldsoffer är en viktig aspekt som måste uppmärksammas. Mäns våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem och ett allvarligt brott – inte minst för att den största delen av detta våld begås av någon man som kvinnan har, eller har haft, en relation till. Relationen har i många fall börjat som en kärleksrelation. I många av dessa misshandelsrelationer finns det också barn som upplever detta våld. Enligt Rädda Barnen är det mellan 100 000 och 190 000 flickor och pojkar som alltså lever med våldet i sin vardag.

Barnet som lever i en miljö med detta våld har även en förhöjd risk att själv bli fysiskt drabbat av våld. Barns praktiska svårigheter vid sekretessmarkering och skyddad identitet bör utredas. I många vardagssituationer efterfrågas personuppgifter som kan lämna efter sig spår som kan röja identiteten och ett nytt boende. I dag är det även problem med att tillgodose skolgång och barnomsorg för barn vid skyddat boende. Barnet bör också garanteras en rättssäker process för frågor som vårdnad, boende och umgänge. Barn ska ha samma rättssäkerhet som vuxna och ha ett eget juridiskt biträde med särskild kompetens och kunskap om barn. Barnhus ska finnas i sådan omfattning att de är tillgängliga för alla barn som är i behov av stöd och hjälp från myndigheter.

Landsting och kommuner saknar handlingsplaner

Kvinnorörelsen, kvinnjourerna och inom kvinnoforskningen har bedrivit ett pionjärarbete för att sätta mäns våld mot kvinnor på den politiska dagordningen.

Amnestys erfarenheter måste tas tillvara. Brås kartläggning av våld i nära relationer och arbetet i Nationellt centrum för kunskap om mäns våld mot kvinnor är också viktiga. Centrumet menar att våldsutsatta kvinnor deltar i ett ofrivilligt geografiskt lotteri. Samtidigt har endast hälften av landets landsting har en formellt antagen policy eller handlingsplan om våld mot kvinnor. Även kommuner saknar formellt antagna handlingsplaner eller har inte uppdaterat äldre mer inaktuella handlingsplaner. Kommuner och landsting måste öka medvetenheten hos kommuninvånarna om mäns våld mot kvinnor som ett samhällsproblem med rötter i rådande könsmaktsordning. Det behövs informationsmaterial om stödinsatser. Metoder för att nå ut till särskilt utsatta kvinnor måste utvecklas. Länsstyrelserna har visat sig kunna vara en viktig aktör för kommunövergripande initiativ och uppföljning.

Arbetsmarknaden

Svenskt Näringsliv har inte genomfört och planerar inte heller några insatser när det gäller arbetslivet och våld mot kvinnor. Näringslivet bör i samverkan med fackföreningarna bl.a. ta fram uppförandekoder vid utlandstjänst. Koderna ska tydliggöra förhållningssätt till våld mot kvinnor och till prostitution. Detta är frågor som regeringen bör göra till föremål för överläggningar med näringslivet.

Företagshälsovårdens roll när det gäller arbetsmarknaden och våld mot kvinnor måste stärkas. Starka fackföreningar med höga medlemstal har också större möjligheter att agera för utsatta kvinnor. Fackföreningarna som en resurs i arbetet mot våld mot kvinnor ska tas tillvara.

Idrott, kultur och fritid

Idrotten har en viktig roll i arbetet mot våld mot kvinnor. Om ledare och spelare i ett lag markerar mot nedsättande omdömen mot flickor och visar att våld är oacceptabelt har det stor betydelse för att påverka normer och beteende. I likhet med idrotten har kulturen manliga maktstrukturer. Det är viktigt att också kultursektorn tar sitt ansvar i den här frågan. Kultur i olika former som film, böcker och teater med tema om mäns våld mot kvinnor är sätt att gestalta och kommunicera problematiken på värdefulla sätt.

Mäns våld mot andra män är också ett stort samhällsproblem. Men detta våld har inte samma systematiska karaktär då det ofta begås i krogkän, vid korvkiosken eller på någon annan plats utomhus. Men det finns också män som systematiskt använder våld i olika situationer för att påvisa sin maskulinitet. Det s.k. fotbollsvåldet, kriminella mc-gäng och annat gängvåld är uttryck för denna systematik.

Organisationer för traditionellt mansdominerade fritidsaktiviteter som jakt och fiske bör uppmärksamma våld mot kvinnor. Regeringen bör i kontakter med dessa organisationer aktualisera frågan liksom med idrottsrörelsen och tillsammans med idrottens utövare, funktionärer och publik ta upp frågor om attityder och bemötande inte minst bland unga. Att t.ex. kunna ifrågasätta en maskulin könsroll och förmedla stödinsatser m.m. är angeläget. Mäns våld mot kvinnor bör ingå i utbildning av ledare inom idrottsrörelsen och policydokument tas fram inom idrotten själv.

Besöksförbud

Lagen om besöksförbud till det egna hemmet, som kom 2003, ska specifikt följas upp och lagen om besöksförbud ska kunna tillämpas i praktiken. Behovet av skydd för alla de kvinnor och barn som lever med våldet som en del av sin vardag ska tillgodoses. Förslag om t.ex. en kombination med olika tekniska lösningar för övervakning och varning bör så snart som möjligt komma. Regeringen uppger att man inte gör någon könsanalys av bostadspolitiken.

Fel! Okänt namn på

Kvinnor som söker bostad efter ett jourboende kan ha svårt att få en bostad, och dessa bostadssökande kvinnors möjlighet till ny bostad bör inkluderas i bostadspolitiken.

Riktlinjer för mödravården

Det är viktigt att realisera önskemål om nationella riktlinjer för mödravård. Projekt för metodutveckling där kvinnor vid besök på bl.a. barnmorskemottagningar rutinmässigt tillfrågas om våldsutsatthet har gett positivt resultat. Kvinnor som utsatts för våld känner ett motstånd mot att berätta om detta, och få gör det spontant om ingen frågar. Våld syns sällan utanpå, men besöken hos barnmorskan är tillfällen att skapa förtroendefulla samtal om relationen, där det då också blir möjligt att respektfullt ställa frågor om våld utan att kräva ett särskilt svar eller agerande från kvinnorna. Ett sådant bemötande kan bli en viktig vändpunkt för den som behöver stöd. Att kontrollerande och våldsbenägna män hindrar kvinnan från enskilt samtal med barnmorskan bör uppmärksammas. Bristande språkkunskaper är ett problem. Därför behövs tillgång till kvalificerad tolkning och skriftlig information på olika språk.

Grupper med särskilda förtecken

Till gruppen särskilda förtecken kan räknas kvinnor i nationella minoriteter, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med missbruksproblem, psykiskt sjuka kvinnor, asylsökande kvinnor och flyktingkvinnor samt andra utländska kvinnor, kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld, homo-, bi- och transsexuella kvinnor samt unga kvinnor och flickor.

Kvinnor med funktionsnedsättning

Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning följer samma mönster som våldet generellt. Våldsutövaren kan vara en anhörig eller en arbetskamrat. Det kan också vara någon som i sitt arbete ska stödja den funktionshindrade. Att utsättas för hot, våld och övergrepp av den som man är beroende av för sin dagliga livsföring ger en extra utsatthet. Kvinnornas förmåga till kommunikation kan vara nedsatt.

Anmälningsgraden bland kvinnor med funktionsnedsättning uppges vara lägre än i kvinnogruppen generellt. Polisens förhörsmetoder behöver utformas och anpassas efter funktionshindrades förutsättningar.

Kvinnor med begåvningshandikapp utsatts för sexuella övergrepp oftare än kvinnor med andra funktionshinder. Psykiskt sjuka våldsutsatta kvinnor riskerar att bollas runt mellan olika myndigheter och vårdinstanser utan att få adekvat hjälp, stöd och trygghet.

Fel! Okänt namn på

En fråga man kan ställa sig är om föräldrar alltid är de bästa personliga assistenterna för sina barn. Gynnar det barnens frigörelseprocess från sina föräldrar?

I grundutbildningen för personalgrupper som möter kvinnor med funktionshinder bör det ingå utbildning om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.Handledning bör ges. Regeringen talar inte om kvinnor med funktionsnedsättning som kvinnor. Genom att använda ordet personer osynliggörs såväl dessa kvinnors könstillhörighet som deras problem som deras dubbla utsatthet.

Kvinnor med missbruksproblem

Alla kvinnor har rätt till stöd, hjälp och akut skydd, anpassat till kvinnornas egna behov. Kvinnor med missbruksproblem har många gånger samma problembild som kvinnor med funktionsnedsättning. Man måste se till kvinnans hela livssituation. Hemlöshet är ett växande bekymmer i gruppen. Tillgången till skyddat boende är otillräcklig. Det gäller inte minst kvinnor med funktionsnedsättning.

Asylsökande kvinnor

För asylsökande kvinnor kan varje kontakt med myndigheter förknippas med risken att avvisas. Tillgången på vård för gömda flyktingar är begränsad. Kvinnor som flytt och sökt skydd i Sverige kan ha upplevt trauman och varit utsatta för könsrelaterat våld. Det är omvittnat att alla asylskäl inte framkommer. Utländska kvinnor kan ha språksvårigheter. Tolkar kan ha en diskriminerande kvinnosyn som påverkar deras arbete. Kvinnorna kan sakna socialt skyddsnät i det nya landet och riskera social utfrysning när de söker hjälp eller vid en skilsmässa. Papperslösa kvinnor växer i antal och som en följd även antalet utsatt kvinnor i denna grupp. Särskilda insatser för denna grupp bör initieras.

Könsstympling

Könsstympling är exempel på våld omgärdat med många felaktiga föreställningar. Vi har sett alldeles för få exempel på lagföring och fällande domar för brottet könsstympling trots dess grova karaktär, vilket tyder på bristande förutsättningar för arbetet mot könsstympling. Samtidigt som det förebyggande arbetet har tonats ner. Ökade insatser krävs för arbetet mot könsstympling.

Fel! Okänt namn

Samkönade relationer

Fördomar begränsar samhällets stöd till homo-, bi- och transsexuella kvinnor. Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, RFSL, har genom sin jour för partnervåld byggt upp en kunskap. Det är angeläget att det omgivande samhället tillägnar sig den kunskapen. Idag finns kunskap genom studier som bör implementeras i samhället. Samtidigt som diskriminering av HBT-personer bekämpas med ökad öppenhet som följd ökar också förutsättningarna för att bekämpa våld i samkönade relationer.

Unga kvinnor

Unga kvinnor och flickor i åldersgruppen 18–24 år är särskilt utsatta för mäns våld. Omfångsundersökningen ”Slagen dam” visade att unga kvinnor och flickor är den åldersgrupp som utsätts för mest våld av män som de inte har eller har haft en sexuell relation med. Studien visade också att 20 procent uppgav att de hade utsatts för sexuellt våld i någon form före sin 15-årsdag. Unga kvinnor utsätts för kränkande tillmälen i skolan. Sexualiseringen av det offentliga rummet med könsstereotypa framställningar av kvinnor som underordnade och objektifiering motverkar jämställdhetssträvande. En lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam är väntad och behövd men har lagts i papperskorgen av jämställdhetsminister Nyamko Sabuni. Detta drabbar särskilt unga kvinnor. Arbetet mot könsstereotypa framställningar och sexualiseringen av det offentliga rummet kräver lagstöd. Attityder måste förändras och ansvarstagandet breddas. Synen på maskulinitet behöver ifrågasättas och debatteras också bland pojkar och flickor.

Nationella minoriteter, ursprungsbefolkning

Sverige har fem nationella minoriteter. Det är judar, romer, samer, sverigefinnar och tordedalingar. Samer är också en ursprungsbefolkning. De historiska minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. De fem nationella minoriteterna i Sverige omfattas alla av den svenska minoritetspolitiken. Avsikten är att stärka de nationella minoriteterna och ge det stöd som krävs för att deras språk ska hållas levande. Inom huvudområdena ska nationella minoriteter ges skydd, och möjligheterna till inflytande ska stärkas. Arbetet mot mäns våld mot kvinnor och i nära relationer måste då i högre grad utformas så att nationella minoriteter nås på sitt språk, och i ökad utsträckning ska egna organisationer och institutioner tas till vara i arbetet. Sametinget har t.ex. fått i uppdrag att i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna genomföra en förstudie inför en hemsida för nationella minoriteter. Förslag på information om mäns våld mot kvinnor bör bli en av följderna. Handlingsplanen för IT-vård ska enligt vår mening ta fram information för nationella minoriteter och på språk som når större invandrargrupper samt svenskspråkiga. Kvinnofridslinjen, som jag välkomnar, bör snarast in-

kludera den av riksdagen fastslagna språkpolitiken för nationella minoriteter i sitt arbete. Kontaktpersoner på invandrarspråk finns det tillång till inom ramen för Kvinnofridslinjen. Idag finns inte kunskap om hälsosituationen bland nationella minoriteter och ursprungsbefolkningen. Cedaw har kritiserat Sverige på området nationella minoriteter och ursprungsbefolkning.

Äldre kvinnor

Det talas sällan om situationen för de äldre kvinnor som utsätts för våld av en nära anhörig. Detta märktes även i den av regeringen framlagda handlingsplanen så sent som 2008. Trots att Nationellt Råd för Kvinnofrid redan för flera år sedan utgav skriften Han var väl inte alltid så snäll – Våld mot äldre kvinnor. I skriften beskrevs orsakerna till våldet och vilka som utför det. Det kan vara mannen eller en son. Familjen kan ha burit på ett våldsmönster under flera generationer. Sjukliga förändringar efter t.ex. stroke eller demens liksom medicinering kan finnas som bakomliggande orsaker. Sjukdom, funktionshinder, hög ålder, ensamhet och en osäker ekonomisk situation ökar den äldre kvinnans beroende av andra. När beroendet av hjälp för att klara vardagen ökar så ökar även risken för våld och övergrepp. Beroendeställning, rädsla och skamkänslor hindrar ofta kvinnan från att söka hjälp eller våga berätta för anhöriga eller vårdpersonal om sin situation.

Det behövs kompetenshöjande insatser för de personalgrupper som möter eller arbetar med äldre. I dialogen med äldreorganisationer bör våld mot äldre kvinnor uppmärksammas. Idag ligger fokus huvudsakligen på det våld som drabbar utomhus, på gator och torg, inte på våldet i den äldre kvinnans bostad.

Hedersförtryck

Hedersförtryck mot flickor förekommer i stora delar av världen, också i Sverige. Oskuldsmyten och okunskap om att mödomshinnan inte finns lever kvar.

Hedersbegreppet används för att kontrollera och legitimera våld mot och i yttersta fall mord på kvinnor. Kvinnans sexualitet är inte hennes privata angelägenhet utan bevakas strängt. När en flicka bryter mot normerna kan det leda till starka påtryckningar, hot, misshandel, tvångsäktenskap, social utstötning och ytterst till hedersmord. Mordet kan döljas genom att framställas som självmord. Skilsmässa kan vara en annan orsak till hedersförtryck. Länsstyrelsernas anslag har minskat alternativ helt uteblivit under mandatperioden trots behov och uttalade prioritering. När Integrationsverkets arbetsuppgifter överfördes till länsstyrelserna kom behovet av utveckling av kompetens och arbetsmetoder vid länsstyrelserna i fokus på ytterligare ett sätt.

En viktig fråga när det gäller hedersförtryck är kusinäktenskap. I nuvarande lagstiftning finns inga hinder för det. Det är inte heller önskvärt att återinföra tidigare lagstiftning men åtgärder inklusive lagändringar kan ändå övervägas.

Fel! Okänt namn på

När både kvinnan och mannen samtycker till äktenskap är det en angelägenhet mellan de båda parterna. Men när kusinäktenskapet har inslag av tvång vidgas frågan till att handla om samhällsansvar. Arrangerade äktenskap är ofta tvångsäktenskap och samtidigt ofta kusinäktenskap. Men kusinäktenskap definieras olika i olika kulturer. En viktig aspekt på kusinäktenskap är den risk som finns för missbildningar av barn som föds i dessa äktenskap. Den ekonomiska drivkraften hos släkten för att hävda rätten till kusinäktenskap ska inte underskattas. Flickor och kvinnor säljs. Det behövs ökade kunskaper och mer information om hedersförtryck för att hindra och beivra tvångsäktenskap.

Skydd av personuppgifter

Personuppgifterna har en viktig funktion i det svenska samhället. De måste uppges i många olika sammanhang. Men det finns många exempel på hur personuppgifterna röjs vilket drabbar kvinnor som t.ex. vill bryta kontakten med en man som utsätter henne för hot och våld. Lagstiftning om stalking ska också ses mot bakgrund av detta sammanhang.

Det finns två olika grader av skyddad identitet. Fingerade personuppgifter innebär att personen i fråga får helt nya personuppgifter. Den vanligaste formen av skyddad identitet innebär att man får en sekretessmarkering i folkbokföringsregistret efter ansökan till Skatteverket. Kvarskrivning innebär att en persons faktiska bostadsort och adress hålls hemlig av myndigheter. Skatteverket fattar beslut om kvarskrivning och tar hand om all post som eftersänds till den nya adressen. Kravet för att få kvarskrivning är enligt folkbokföringslagen att man ”av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier på annat sätt”. Kvarskrivning ges oftast i kombination med sekretessmarkering. Vi vet inte hur många kvinnor som tvingats flytta utomlands då samhället inte kunnat ge dem skydd i Sverige.

För en hotad person kan det vara riskfyllt att medverka vid en rättegång. Familjemål är ett exempel och där det kan vara en förföljare som startar en process. En process kan även startas med syfte att utröna var motparten som har skyddad identitet uppehåller sig. En särskild forumregel som möjliggör rättegång och utredning av sociala myndigheter på annan ort än den svarandes hemvist skulle bidra till att öka rättssäkerheten samtidigt som det ger förutsättningar för att tryggheten för den enskilde individen kan upprätthållas. Det finns givetvis fall där även den kärende är i behov av forumregler. Det är svårt att se att det kan finnas något som hindrar att orter med domstolar och med socialnämnder närheten får ett extra ansvar för de fall där behov föreligger om forumregler.

Särskilda forumregler bör införas för situationer då part eller någon annan berörd har skyddade personuppgifter. När det gäller verkställighet i familjemål kan särskilda forumregler införas i föräldrabalken, FB. Forumregler bör inrättas för såväl domstol som socialnämnd. Idag är det svårt för en socialnämnd att göra en utredning om vårdnad, boende eller umgänge utan att skyddade personuppgifter röjs.

Erfarenheter från skatteutskottets seminarium om skyddade personuppgifter bör följas upp.

Samhällsekonomiska konsekvenser

Våld mot kvinnor och flickor är ett problem av enorma proportioner. Minst en av tre kvinnor världen över har blivit utsatt för fysiskt, sexuellt eller annan typ av våld under sin livstid. Gärningsmannen är oftast någon som hon känner eller står i nära relation till. Våld mot kvinnor och flickor är det kanske mest utbredda brott mot de mänskliga rättigheterna som vi känner till idag. Våldet förstör liv, splittrar samhällen och hindrar utveckling.

Statistiken målar en skräckinjagande bild av de sociala och hälsorelaterade konsekvenserna av våld mot kvinnor. För kvinnor i åldrarna 15 till 44 år är våld en vanligt förekommande orsak till dödsfall och funktionshinder. I en studie gjord 1994 som baserats på Världsbankens statistik över tio utvalda riskfaktorer för kvinnor i denna åldersgrupp är våldtäkt och våld i hemmet en större riskfaktor än cancer, trafikolyckor, krig och malaria. Flera studier har visat en ökad koppling mellan våld mot kvinnor och hiv/aids. Kvinnor som har blivit utsatta för våld löper en större risk att smittas av hiv: en undersökning bland 1366 sydafrikanska kvinnor visade att kvinnor som blev slagna av sin partner löpte 48 procent större risk att bli smittade med hiv än de kvinnor som levde i våldsfria relationer.

Enbart i Sverige uppskattas de samhällsekonomiska kostnaderna för våld mot kvinnor vara mellan 2,7 miljarder och 3,3 miljarder kronor per år enligt en rapport som Socialstyrelsen tagit fram år 2006. Studien beräknar inte faktorer som psykiatrisk vård, tandvård eller barnens skador etc. Om man räknar med dessa kostnader ökar beloppet avsevärt. Våld mot kvinnor bidrar till fattigdomen bland individer, familjer och samhällen samt minskar den ekonomiska utvecklingen i varje nation.

Stockholm den 29 september 2008

Carina Hägg (s)